مسئوولیت متن و شکل بدوش نویسندۀ مضمون میباشد، عقیدۀ نویسنده لزوماً نظر افغان جرمن آنلاین نمی باشد

نظیفه زغم ۲۰۲۳/۰۶/۲۳

بررسی جغرافیایی منطقۀ چهلستون

قسمت دوم

اوضاع فزیکی:

قریه چهلستون در دامنه کوه چهلستون و نواحی هموار دو طرف آن قرار داشته تا سرحد دریای کابل میرسد. کوه مذکور در گذشته به نام کوه هندکی یاد میشد اما حالا به کوه چهلستون مسمی است که از شمال به جنوب از کوه شیردروازه تا منطقهء خیرآباد امتداد دارد. در بسیاری نقاط، این کوه در حال تحول بوده سنگهای آن فرسوده شده و بعضاً پارچه پارچه جدا می شوند. در بعضی حصص سنگها به سنگریزهها و ریگ و خاک مبدل شده اند که زمینه روییدن گیاهان را فراهم کرده است. بلند ترین قله کوه چهلستون «تیغکی» نام دارد که بر اساس نقشهء ستلایتی گوگل، ارتفاع آن از سطح بحر ۲۲۸۲ متر است. اراضی چهلستون از زمینهای کم ارتفاع در کنار دریا شروع شده، مرتبه به مرتبه بلند و بلند تر شده تا دامنه کوه میرسد و اگر از بالا دیده شود به شکل پته زینه به نظر میرسد. اراضی چهلستون در مناطق هموار خاکی بوده، در مجاورت دریا از خاک و ریگ ساخته شده و در دامنهء کوه کاملاً ریگی است. آب زیرزمینی نیز به عمقهای متفاوت وجود دارد که از کنار دریا به طرف شرق یعنی به طرف دامنهء کوه، عمق آن بیشتر شده میرود.

کوتل چهلستون که در حقیقت غربی ترین نقطهء کوه چهلستون است و به امتداد آن قصر چهلستون بر فراز یک تپهء سنگی قرار دارد، این قریه را به دو بخش شمالی و جنوبی تقسیم کرده است. جوی چهلستون که از بند عثمان خان واقع ریشخور سرچشمه میگیرد، از بین چهلستون میگذرد که در حال حاضر صرف در فصل زمستان و اوایل بهار آب جاری داشته، اما در اکثر اوقات سال خشک می باشند. (میرزاد، ۱۳۹۱، ۱۵).

این منطقه مانند سایر مناطق چهاردهی، در سالهای قبل بسیار سرسبز و حاصل خیز بود. دو جوی منطقه (بالا جوی و پایان جوی) به اندازه یی پر آب بودند که در این قریه پنج آسیاب آبی وجود داشت و در زمینهای آن شالی کاشته میشد . شاه محمود محمود در مقاله اش «نهرها و باغهای شهر کابل» از جویی به نام چهلستون یاد میکند: «این جوی از جانب راست دریای کابل جدا شده از کنار قلعهء فتوح گذشته یک شاخهء آن موازی به دریای کابل جریان دارد و شاخهء دیگر آن به طرف چهلستون اراضی زیادی را آبیاری می کند ...» (میلاد کابل،۱۳۹۰، ص ۱۳۵) البته شاخهء اولی این جوی که موازی به دریای کابل سیر می کند به نام جوی چهل اشرف نامیده میشود.

اقلیم:

چهلستون بهار و خزان معتدل داشته که اوسط درجهء حرارت آن در روز به ۲۰ تا ۳۰ درجه سانتی گراد رسیده، اما شبهای آن سرد میباشد. در تابستان هوا گرم و خشک بوده درجهء حرارت تا ۴۰-۳۵ درجهء سانتی گراد بالا میرود. در زمستان هوا سرد بوده قبلاً برف باری خیلی زیاد میبود اما در این اواخر به علت تغییرات اقلیمی عمومی جهان، در این منطقه نیز زمستانها با بارش برف کمتر سپری شده و برعکس در بهار و تابستان باران بیشتر میبارد. در خزان اکثراً از طرف دیگر بادهای میوزد که مسیر آن از غرب به شرق است.

اوضاع بشری:

افغان جرمن آنلاین په درنښت تاسو همکارئ ته رابولي. په دغه پته له موږ سره اړیکه ټینګه کړئ maqalat@afghan-german.de
یادونه: دلیکنې د لیکنیزې بڼې پازوالي د لیکوال په غاړه ده ، هیله من یو خپله لیکنه له رالیږلو مخکې په ځیر و لولئ

در مورد نفوس چهلستون احصایهء دقیق در دست نیست اما شوراهای محل تعداد خانههای این منطقه را در حدود پنج هزار تخمین میزنند و اگر هر فامیل را به گونه اوسط پنج نفر تصور کنیم، باشنده گان آن به بیست و پنج هزار نفر بالغ میگردند. نظر به آمار اداره مرکزی احصاییه کشور، نفوس باشنده گان ناحیه هفتم شهر کابل 374685 نفر میباشد، از این جهت به نظر میرسد تخمینی که شوراهای محل چهلستون ارائه کرده است، به حقیقت نزدیک باشد. مدیریت پالیسی و انسجام ناحیه هفتم شهر کابل نیز بنابر تخمین وکلای گذر نفوس حصهء اول چهلستون را ۱۵ هزار نفر و نفوس حصهء دوم آن را ۱۰ هزار نفر ثبت کرده اند. البته ساکنان اصلی و قدیمی چهلستون فعلاً خیلی کم بوده اکثر باشندهگان فعلی آن از ولایتهای لوگر، پکتیا، خوست، پروان، پنجشیر، لغمان و ننگرهار وارد این منطقه شده اند. (مصاحبه با مدیر انسجام ناحیه هفتم)

در گذشتهها خانهها به دامنههای کوه محدود بودند و مناطق هموار همه باغها و زمینهای زراعتی بودند. اما به مرور زمان از زمینهای کشتی کاسته و به خانهها افزوده شده است. به خصوص در سیزده سال اخیر، این روند به سرعت زیاد صورت گرفته است چنانچه حالا زمینهای زراعتی را به ندرت دیده میتوانیم. علتهای تبدیل شدن زمینهای زراعتی به محلات رهایشی، خشکساليهای پیهم، سرازیر شدن عده زیاد مردم از ولایات کشور به کابل، افزایش نفوس اهالی منطقه و افزایش نرخ زمین است. چون در این وضعیت، کشت زمین عاید چندانی به مالکان زمین فراهم نه میکرد، بیشتر آنها ترجیح دادند تا قسمتی از زمین خود را فروخته و با پول آن کار و باری سرشته کنند یا هم مصارف عروسی فرزندان شان را تهیه کنند.

خانههای قدیمی چهلستون در مساحت کم، پهلوی هم در کوچههای تنگ و عمدتاً در دو طبقه از خشت خام و گل ساخته شده بودند. دروازهها و کلکینهای آن از چوب ارچه و پوشش سقف آن توسط دستک (تیر) صورت میگرفت. کلکینها شکل رواقی یا پته دار را داشتند که به طرف بالا و پایین امکان لغزیدن یک بخش به روی بخش دیگری آن وجود داشت و به همین گونه باز و بسته میشدند. زنهای سالخورده قصه میکنند که در گذشتهها بعضی شوهران ظالم هنگام لت و کوب کردن زن خود، چوتی مویش را در زیر همین کلکینهای رواقی محکم میکردند تا فرار کرده نتواند. در قسمت بالای دیوارهای خانه، رفکها و تاقچهها ساخته میشد که مردم ظروف چینی و مسی خود را به منظور خوشنما ساختن منزل، روی آن میگذاشتند. معمولاً در بالای دروازه خانه نشیمن، یک رفک برای گذاشتن قران کریم میبود و دیوارهای خانه با آویختن تکههای سفید گل دوزی شده آراسته میشد.

البته در معماری خانههای قدیم از کِتیبه (سنج) نیز استفاده شده است. کِتیبه تیرهای اند که به شکل عمودی، افقی و مایل در بین دیوارهای خشت جا به جا شده با هم میخ میشوند. این تخنیک معماری باعث استحکام و انعطاف پذیری تعمیر شده، در زلزلهها به مقاومت آن میافزاید. به باور سر محقق عبدالجبار عابد، این سبک معماری در زمان پادشاهی بابر رواج یافته است. وی میگوید که قبل از آن خانههای کابل از سنگ پارچهها ساخته شده و سقف گنبدی داشتند، اما وقوع یک زلزله شدید اکثر خانههای کابل را ویران کرد و پس از آن سبک معماری به شکل سنج بندی و پوشش دستک رواج یافت. (میلاد کابل،۱۳۹۰، ص ۷۱)

ظهیر الدین محمد بابر در کتاب بابر نامه، وقوع این زلزله وحشتناک را چنین بیان کرده است: «در این اثنا (سال ۹۱۱ هـ ق) چنان زلزله شد که فصیلهای قلعه و خانههای باغها فرو غلتید، در شهرها و دهکدهها، خانههای بسیاری هموار شد و مردم بسیار زیر خانهها مانده، هلاک گردیدند. خانههای مواضع پمغان [پغمان] همه فرو غلتید. هفتاد – هشتاد کدخدای توانگر زیر آوار مانده، هلاک شدند. بین پمغان و بیک توت یک پارچه زمین که عرض آن به مسافه پرتاب یک سنگ بود، پریده، به قدر پرتاب یک تیر پایین رفت. به جای زمینی که پریده بود، چشمهها پیدا شد و راهی که میان استرغچ و میدان به مسافه تخمیناً شش – هفت فرسنگ بود، زمین چنان پاره شد که بعض قسمتها به قدر کمر آدمی بلند شده و در بعض جاها به قدر کمر آدمی پایین رفت که در برخی قسمتهای پارهگی زمین یک نفر جا میشد. در هنگام زلزله از فراز همه کوهها گرد برخاست ... همان روز سی و سه بار زمین میجنبید. تا یک ماه در هر شب و روز دو – سه بار زمین میجنبید.» (بابر، یارقین، ۱۳۸۹، ص ۸۱)

خانههای قدیم چهلستون فاقد آشپزخانههای عصری و تشناب با سیسم فاضل آب بودند، در عوض تندورخانه یا دیگدانهای گلی و کنارابها وجود داشت. اکنون در بعضی از این خانهها تشناب دارای کمود و چاه فاضل آب ساخته شده است اما تدابیر بهداشتی در آنها در نظر گرفته نشده و چاههای فاضل آب به شکل معیاری و سپتیک ساخته نشده اند، بناً جذب آب آلوده از این چاهها امکان آلودهگی آبهای زیر زمینی را بیشتر ساخته است.

خانههایی که در این اواخر ساخته شده اند، بیشتر با خشت پخته، کانکریت و تیرهای آهنی اعمار شده اند. اکثر خانوادهها آب آشامیدنی شان را از چاههای که خود حفر کرده اند و یا از چاههای برمه یی به دست میآورند. اما تعداد زیاد خانهها در ارتفاعات بلند ساخته شده اند که کندن چاه در آن آسان نیست. در گذشته این خانوادهها از چشمهء قول

افغان جرمن آنلاین په درنښت تاسو همکاری ته رابولي. په دغه پته له موږ سره اړیکه ټینګه کړئ maqalat@afghan-german.de
یادونه: دلیکني د لیکنيزې بڼې پازوالي د لیکوال په غاړه ده ، هیله من یو خپله لیکنه له رالیږلو مخکې په ځیر و لولئ

میرجان و یک چشمهء دیگر که در دامنه کوه واقع اند، آب میگرفتند. دولت سالها قبل برای منازل دو طرف کوتل چهلستون ذخیرهء آب در بالای کوه ساخته بود که با پمپ بزرگ و قوی یی از یک چاه عمیق در زیر کوتل، پر شده و بعداً آب از طریق نلها به کوچهها توزیع میشد. بعدها خانههای جدید در ارتفاعات بیشتر اعمار شدند که به آب دسترسی نداشتند. بناً یک شرکت خصوصی به نام بوستان گلستان ذخیرهء بلند فلزی در ارتفاع بالاتر کوه ساخته به بسیاری از خانهها نل آب کشیده است که در بدل پول همه روزه برای شان آب میرساند.

بنابر معلومات مدیریت احصایهء ناحیه هفتم، در چهلستون ۴۷۰۰ باب منزل بالای زمینهای دولتی و کوه به شکل خود سر اعمار شده اند.

حضیره اهالی منطقه در دامنه غربی کوه چهلستون واقع است که در این آواخر به امتداد آن در دشت پدوله یک پروژهء رهایشی از طرف شهرداری کابل تطبیق شده و نمرات رهایشی توزیع شده است، اما به علت نبود سرکهای خوب، برق، و آب کار ساخت و ساز در آن چندان پیش نرفته است. قرار معلومات مدیریت انجنیری ناحیهء هفتم، در این پروژه تقریباً ۱۹۳ هکتار زمین برای مکرویانها، و ۱۷۵ هکتار زمین برای نمرات رهایشی که شامل ۳۳۶۸ نمره است، برای ۲۶۲۷۷ نفر در نظر گرفته شده است که تراکم نفوس در هر هکتار به ۱۳۶ نفر خواهد رسید. این پروژه در دو بخش تطبیق میشود و در آن مکتب، کلینیک، کودکستان، مسجد، ورزشگاه، پارک و ساحات سبز در نظر گرفته شده است. (مصاحبه با انجینیر عبدالطیف مدیر انجینیری ناحیه هفتم)

باقي دارد

افغان جرمن آنلاین په درنښت تاسو همکاری ته رابولي. په دغه پته له موږ سره اړیکه ټینګه کړئ maqalat@afghan-german.de
یادونه: دلیکني د لیکنيزي بني پازوالي د لیکوال په غاړه ده ، هیله من یو خپله لیکنه له رالیږلو مخکي په ځیر و لولئ